

Kærlighedens kildevæld

– om familien Michelsen i Thisted og J. P Jacobsen

Thisted Museum har modtaget billeder af J. P. Jacobsens barndomsveninde, Anne Michelsen, hvis udseende ikke tidligere har været kendt af offentligheden. I den forbindelse har redaktionen bedt artiklens forfatter om at kommentere billederne.

Susanne V. Knudsen er født og opvokset ved Vestervig og har gået på Thisted Gymnasium 1967-70. Dr. phil., lektor i dansk litteratur på Danmarks Pædagogiske Universitet i København.

Familien Michelsen bor i 1850'erne og 60'erne i Storegade, Thisted. I familien spiller moderen teater sammen med sine børn og deres legekammerater. Familiens datter, Anna Michelsen, og Jens Peter Jacobsen bliver gode venner. De udveksler breve og små digte. Mellem AM og JPJ opstår et så nært venskabsbånd, at JPJ i en kommentar til en bog i 1867 skriver, at »kun en forstaar mig – Anna!«¹ Man kunne have forventet et ægteskab. Begge forbliver ugifte.

I årevis har forskere og andre med interesse for JPJs liv og værker søgt efter fotografier af denne Anna og hendes familie. Der skal gå 114 år efter JPJs død, før de dukker op. Giveren er Else Marie Michelsen. Hun har giftet sig ind i familien. Nu er hun enke og ved at rydde op i sit bo. Her finder hun fotografier af Anna, hendes søskende og forældre. I efteråret 1999 henvender Else Marie Michelsen fra Frederiksberg sig til Thisted Museum for at spørge, om man er interesseret i fotografier af familien. Fotografierne ligger nu på Thisted Museum, og nogle af fotografiene er dem, der bliver præsenteret i denne artikel.

Hvem er familien Michelsen?

Familien Michelsen (udtalt Mikkelsen) er, så vidt jeg ved, tilflyttere fra Sjælland. Christian Frederik Michelsen (1814-58) kommer fra København til Thisted for at nedsætte sig som praktiserende læge. Hans broder, Marcus Christian Wilhelm Michelsen, er i flere år provst i Thisted. På mødrenes side nedstammer de fra Herman Bang-slægten. CFM dør i en alder af 44 år. Tilbage sidder Jensine Michelsen (f. Dahl, 1825-1903) som enke i en alder af 33 år med tre børn i alderen 7, 9 og 11 år. Hun skal have været en forholdsvis formuende enkefrue. Desuden har hun været en livlig kvinde med sans for at engagere børn og unge i sit hjem med fortællinger og små teaterstykker. Her kommer fra 1859 JPJ og hans søskende Cecilie Marie og William. Anna Elisabeth Michelsen (1847-1924) og JPJ er jævnaldrende. Men også med JPJs søster Marie bliver AM gode venner, og de opretholder i mange år kontakten med hinanden gennem besøg og breve. I 1865 flytter Jensine med sine børn til København. Her åbner hun sit hjem for JPJ og andre

unge mænd, der studerer i København. Hendes søn Hans Peter Michelsen (1849-1920) bliver apoteker i Randers. Hans datter er Hella Marie Michelsen (1903-95), der har været kilden til flere af oplysningerne om forholdet mellem AM og JPJ. Det er i hendes efterladte møbler, at fotografierne bliver fundet. Den yngste datter Emma Michelsen (1851-1897) bliver gift med skolebestyrer A.F.L. Jordan, som JPJ også kender fra sin studietid.

Ægteparret Michelsen

Mellem ægteparret Michelsen er der en aldersforskel på 11 år. Fotografiet af Christian Frederik Michelsen er – som de øv-

Læge Chr. F. Mikkelsen, død i Thisted 1958. Fotograf: Ludvig Grundtvig, København. Han etablerede sig først i 1863 som fotograf på Amagertorv, så der må være tale om en affotografering eller opkøb af en anden fotografis glasplader. Originalens højde er 7,5 cm.

Jensine Mikkelsen, f. Dahl, død i København 1903. Originalen 11,8x15,6 cm.

rige fotografier af familiens medlemmer – uden angivelse af år. Jeg gætter på, at det er fra midten af 1850'erne. Han er da cirka 40 år gammel. Han ser alvorligt ud mod beskueren og virker som en sammenbidt mand. Munden er lukket fast sammen, og hænderne synes at være holdt hårdt knyttede. Øjnene forekommer lidt mere udflydende, og håret stritter lidt uregerligt. Måske har han været en sammensat person med dele af beslutsomhed og veghed? Frederik Nielsen skriver kort om ham i sin doktorafhandling, at han »var efter familietraditionen forfalden til spiritus«, og han giver som begrundelse herfor hans slægtskab »med den sjæleligt ikke alt for sunde slægt Bang«.²

Fotografiet af Jensine Michelsen antager jeg også at være fra midten af 1850'erne. Hun er da cirka 30 år gammel. Slangekrøllerne forekommer ungdommelige. Men samtidig er hun klædt på som en gift kvinde i en lang, mørk kjole. Den højre hånd hviler i skødet. Venstre hånd er sat mod kinden, således at fingrene understøtter hovedet. De fører beskuerer frem mod et par tænksomme øjne. Måske med undtagelse af en vigende hage virker JM på dette fotografi som en begavet og attraktiv kvinde. Fotografiet viser en moden kvinde. Måske er hun lidt signøjeragtigt klædt på? Blandt andet William Jacobsen, JPJs lillebroder, mener, at hun har været forbilledet for Edele i romanen Niels Lyhne, 1880. Om JM skriver Frederik Nielsen, at »Jensine Michelsen var efter slægtstraditionen ingen skønhed«.³ Det kunne han strengt taget ikke vide, da han netop var en af forskerne, der forgæves var på jagt efter fotografier af familien Michelsen.

På det senere portræt, der er på cirka 2 cm i højden, ser JM med sammenknebne øjne og sammenbidt mund ud på verden. Her er hun nogle år ældre og enke, gætter jeg på. Endelig er hun fotograferet som

Jensine Michelsen. Miniaturebillede med en højde på 2 cm. Opbevaret sammen med andre fotos i et hals-smykke.

Jensine Michelsen. Fotograf: Chr. Neuhaus, København. Originalens højde er 6,5 cm.

ældre. Hun ligner her en lidt større matrone. Øjnene får hende til at se træt og bekymret ud. Hun kan være omkring tres år gammel, og fotografiet vil da være taget i 1885.

Portræt af en børneflokk på tre

På fotografiet sidder Anna flankeret af de to søskende, Hans Peter og Emma. De tre søskende ser ud som unge mennesker, og jeg antager, at fotografiet er fra cirka 1865. Anna er da 18 år gammel. Over hende hviler en vis blufærdighed. Den er understreget af, at ansigtet er lagt en anelse på skrå. Hun forekommer at være lidt vemodig og sunket ind i sine drømme. Bag hendes venstre skulder står Emma. Hun støtter sig til

De tre børn i familien Michelsen: Hans Peter, Anna og Emma. Indsat i en medaljon med en indre højde på 5 cm. På den anden side er der et billede af faderen, så smykket har uden tvivl været båret af Jensine Michelsen.

storesøsteren, så Annas skuldre og krop hælder mod lillesøsteren. Til højre står Hans Peter og rager med sin højde op over søstrene. Hans blik er intenst og rettet lige mod beskueren. Han kan med det viltre hår minde om den krøllede Frits i et skuespil af Hostrup. Han synes at indtage pladsen som den stærke, selvbevidste og selvstændige person i dette fotografi.

Portrætter af Anna Michelsen

Fotografiet er 2 cm i højden og 1,4 cm i bredden. Ligesom det tidligere nævnte miniporrtret af moderen lå det i en æske med en medaljon, der er et smykke til små ambrotypier, en billigere udgave af daguerreotypier. Æsken har tilhørt moderen.

Fotografiet, vil jeg tro, viser Anna omkring 1870'erne som 23-25 årig. Hun ser strengt ud på verden. Håret er strøget stramt tilbage. Kjolen er stor og rummelig. Den er holdt sammen af et hvidt flæsestykke ved halsen og over knapperne. Hun sidder med meget rank ryg. Anna ligner en kvinde, der har dannet sig sin mening om livet og livets mening. Mere end drømmeren på søskendebilledet er det dommeren, der er trådt i forgrunden af det lille fotografi.

Anna menes at være forbilledet for den unge Bartholine Blide i Niels Lyhne. Om Bartholine fortælles, at hun er en drømmer. Gennem litteratur og specielt digte næres Bartholines drømme om at være noget særligt og tilbedelsesværdigt. På en og samme gang hæver hun sig over familien som en fremmed og over menneskene som en særlig kvinde blandt kvinder. Fortælleren kommenterer denne kvindelige drømmer i indledningen til romanen som en *»mer end almindelig begavet ung Pige«*. Men hun er også en pige, der er udtryk for *»den lidt sygelige Trang til at føle sig selv«*.

Anna Michelsen. Miniaturebillede med en højde på 2 cm. Opbevaret sammen med andre fotos i et hals-smykke.

Om Anna ved vi fra breve til JPJ, at hun som barn og ung har været en del syg. Hendes skolegang har derfor sandsynligvis været uregelmæssig. Til gengæld skriver hun så sent som i 30-års alderen om, at hun nu har opgivet skolegangen. Det vil sige, at hun har været elev eller studerende indtil denne alder. Sandsynligvis hos Nathaline Zahle i København. I hvert fald har hun på et tidspunkt planer om at blive privatlærerinde på Fyn. I foråret 1867 forlover hun sig med fætteren Carl Michelsen, der er søn af provsten i Thisted. Forlovelsen hæver hun efter et år i maj 1868. Da har JPJ været inde i billedet for at advare hende mod en sådan alliance!

Anna bliver boende hos moderen. Efter forlovelsen koncentrerer hun sig om sit liv sammen med moderen. Hun bliver meget optaget af sit religiøse liv. Til JPJ skriver hun blandt andet, da hun fornemmer, at han er i en krisituation, at han skal vende sig til Gud, og hun håber, at de vil mødes hos hendes Gud. I maj 1879 bliver hun første gang indlagt på et psykiatrisk hospital. På asylet i Oringe ved Vordingborg er hun indlagt i 16 måneder for demens paranoi, den tids medicinske udtryk for skizofreni. Årsagen til sindslidelsen har man ifølge journalen fundet i »en ulykkelig Kærlighed for nogle Aar siden, i det hun, der selv er meget religiøs, elskede en »Fritænker«, som dog aldrig har friet til hende, hans sandsynligvis nær forestaaende Død af Phthisis (turberkulose, min tilføjelse)

har bekymret hende meget.«⁴ Det er ikke svært at gætte på JPJ, som den person, der gemmer sig bag den ulykkelige forelæseelse.

Fra Oringe skriver AM i et brev til Marie, JPJs søster, at hun har været igennem en hård sygdom. Hun forudsiger, at et fornyet udbrud af sygdommen vil medføre en livslang indespærring. Sygdommen bryder ud igen, og i februar 1882 bliver hun indlagt på Sct. Hans Hospital i Roskilde. Her er hun journaliseret som no. 3072. Om årsagen til sygdommen står der blandt andet: »... sit Udspring i religiøse Kriser fremkaldt ved at hun ikke turde knytte sin Skjæbne til en Barndomslegekammerat (den nu afdøde digter J.P. Jacobsen), fordi han var Fritænker og skønt hun holdt af ham.«⁵ Hun tilbringer 42 år som patient på sindssygehospitalet i Roskilde. Her dør hun den 12. december 1924 af kræft.

Måske ville hun have været forfatter som JPJ? I Thisted Museums arkiver ligger eksempler på mindre arbejder fra hendes hånd. I et såkaldt »Stambogsblad« fra den 6. Februar 1879 skriver hun om en kærlighed, der har været, og som jeg'et og du'et derfor altid vil bære på:

*»Jeg er i Kjærligheds Skyld til Dig
Du i en lige saa stor til mig
Om alt hvad jeg eier og har blev Dit
Ved Ord og Gjærning, vi er dog ei kvit
Thi Følelsen af evig Gjæld
Er Kjærlighedens Kildevæld.«*

NOTER:

- 1 Citeret efter Samlede Værker, bd. 5. red. Frederik Nielsen, Kbh. 1973, s. 48a.
- 2 Frederik Nielsen J.P. Jacobsen. Digteren og mennesket, Kbh. 1953, s. 33.

- 3 Frederik Nielsen, 1953, op.cit., s. 33.
- 4 Brita Felländer citerer journalen i artiklen »Anna Michelsen og J.P. Jacobsens ungdomskris« i Danske Studier 1939, s. 28.
- 5 Jeg har læst journalen i juli 2000.

Når Jensine Michelsen trådte ud af sit hus i Thisted og kiggede ned ad Storegade, trådte dette gadebillede hende i møde. Billedet er taget ca. to år efter, at hun i 1865 forlod byen sammen med sine børn. Den lille pige til venstre er Constantia, der står i døren til det hus, der tilhørte hendes far, drejer Pedersen. Hun blev senere gift med N. L. Spangberg, og billedet her havde sin plads ved hendes seng i Jernbanegade 4, hvor der nu er museum. I bygningen til højre på billedet havde borgerskolen til huse.